

Grzegorz Majkowski

Wprowadzenie

Językoznawstwo : współczesne badania, problemy i analizy językoznawcze 9,
7-9

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wprowadzenie

Oddajemy do rąk Czytelników dziewiąty numer „Językoznawstwa”. Znalazły się w nim artykuły poświęcone zagadnieniom nazewnictwa, języka w praktyce szkolnej, problematyce gwarowej oraz prace dotyczące tekstu, dyskursu i gatunków wypowiedzi. Autorzy analizują prawidłowości obecne na różnych poziomach języka oraz poszukują przyczyn przeobrażeń zachodzących w języku.

W pierwszym z zamieszczonych artykułów Edward Breza szczegółowo omawia epitety i wyrażenia dotyczące Matki Bożej z *Godzinek o Niepokalanym Poczęciu NMPanny*, takie jak *Arka Przymierza, Brama rajska, Lilia między cierniem, Maryja, Matka, Twa obrona, Ziemia błogosławiona*. Jest to cenne opracowanie także z tego względu, że przypomina i utrwala język *Godzinek*, które coraz rzadziej są odprawiane w polskich kościołach. Tendencjami we współczesnym nazewnictwie, tym razem miejskim, zajął się Adam Dombrowski. Podstawą rozważań są w artykule nazwy wrocławskich restauracji. Autor zauważa, że obok nazw polskich dużą grupę stanowią nazwy obce. Jedne i drugie pełnią funkcję perswazyjną i lokalizującą. Problematykę z zakresu nazw uczuć podejmuje Sylwia Motyl. Autorka dokonuje porównania polskich i niemieckich frazeologizmów w obszarze uczuć. Zwraca uwagę na wpływ mentalności poszczególnych narodów na specyfikę tego typu frazeologizmów.

W dwóch artykułach podjęto zagadnienie użycia języka w szkole. Pierwszy tekst dotyczy poprawnej pisowni w języku polskim. Ewa Ciesielska omawia w nim odchylenia od normy ortograficznej zaobserwowane w dyktandzie na konkursie „Mistrz Ortografii Klasy III” (9 maja 2011 roku). Autorka wymienia m.in. odchylenia w zakresie pisowni *u, ó*, pisowni łącznej lub rozdzielnej, pisowni małą i wielką literą, odchylenia w zakresie pisowni *ę, q*. Artykuł może być pomocny dla nauczycieli języka polskiego w przygotowaniu ćwiczeń i innych materiałów w celu podniesienia umiejętności ortograficznych dzieci w młodszym wieku szkolnym. W drugim artykule Iwona Gryz porusza zagadnienie pracy

z uczniem dyslektycznym na lekcjach języka obcego. Omawia trudności, jakie występują w procesie nauczania. Podaje praktyczne wskazówki pomocne w edukacji. Zwraca uwagę na problem oceniania uczniów dyslektycznych.

Dwa artykuły poświęcono problematyce gwarowej. W pierwszym z nich Zdzisława Staszewska omawia gwarowe środki językowe (pochodzące z miejscowości położonych wokół Łodzi) dotyczące wystroju i wnętrza kościoła. Bada kształt formalny oraz funkcje znaczeniowo-stylistyczne pojedynczych leksemów i połączeń wyrazowych. Zwraca uwagę na wspólne dla omawianych gwar i języka ogólnego nazwy, ich wariantywność, modyfikacje semantyczne oraz procesy językowe, jakim ulegają. W drugim tekście Łukasz Zarzycki przybliży polskiemu czytelnikowi dialekt Cockney ze wschodniego Londynu. Autor podaje etymologię słowa *Cockney*, omawia pochodzenie dialektu, zasady tworzenia Cockney Rhyming Slangu. Stara się też ukazać wpływ Cockney na dzisiejszy język angielski.

W dziale *Zagadnienia leksykalne* Joanna Satoła-Staškowiak omawia semantyczno-leksykalną adaptację leksemu „ekskluzywny” we współczesnym języku polskim. Badaczka zwraca uwagę na występowanie w polszczyźnie zaskakujących zestawień typu *ekskluzywna choroba*.

Spora grupa artykułów dotyczy problematyki tekstu, dyskursu i gatunków wypowiedzi. Grzegorz Majkowski podejmuje zagadnienie dialogowości w publicystyce prasowej z okresu I wojny światowej. W czasopiśmie „Goniec Częstochowski” wyróżnia językowo-stylowe środki dialogowości, które jednocześnie pełnią funkcję perswazyjną. Wpływ na funkcję perswazyjną ma w tym wypadku kontekst sytuacyjny – komunikowanie się w warunkach wojennych. Na znaczenie kontekstu politycznego zwraca uwagę Marcin Stachurski przy omawianiu językowego obrazu świata w kolażach Herty Müller. Zauważa w twórczości tej pisarki wyraźne nawiązania do rzeczywistości państwa totalitarnego, jakim była Rumunia za czasów dyktatury Ceaușescu. Marta Wybraniec dokonuje analizy dyskursu baletowego. Do składowych tego wydarzenia komunikacyjnego zalicza libretto, program, choreografię, taniec. Izabela Kuśnierek w ramach innego dyskursu – dyskursu kulinarnego – zajmuje się językowymi wyznacznikami przepisu kulinarnego jako gatunku wypowiedzi. Zwraca uwagę na sytuację nadawczo-odbiorczą w przepisach kulinarnych, funkcje przepisu kulinarnego, akty grzeczności językowej. Omawia znaczenie tytułów przepisów kulinarnych i opisu jako tekstu podstawowego. Do głównych funkcji przepisu kulinarnego zalicza funkcję regulacyjną, informacyjną i dyrektywną. We współczesnych przepisach obserwuje wzrost znaczenia funkcji estetycznej oraz dbałość o grzeczność językową. Gatunków wypowiedzi dotyczą jeszcze dwa artykuły. Jolanta Kuźnik dokonuje analizy językowych wyznaczników eseju jako gatunku wypowiedzi. Zwraca uwagę m.in. na rolę nadawcy i odbiorcy, na znaczenie tytułu, który pozwala prowadzić gry intertekstualne i metatekstowe z czytelnikiem, oraz na ramy tekstowe, które wpływają na spójność tekstu. Podaje przykłady na to, że esej jest gatunkiem wypowiedzi, w którym eseista wyraźnie zaznacza subiektywne podejście do poruszanego tematu, stara się wybrane zagadnienie poddać dokładnej analizie, a ostateczną ocenę pozostawia odbiorcy. Hanna Żelubowska dokonuje próby określenia wyznaczników gatunkowych ugody, jednego z typów tekstów urzędowych. Ukazuje sformalizowanie

ugody i jej charakterystyczną strukturę. Zauważa, że ugoda jest kompleksowym działaniem językowym reprezentującym styl urzędowy.

Całość numeru zamyka recenzja Joanny Satoły-Staškowiak *Miroslaw Bańko, Maciej Czeszewski, Jan Burzyński, Najnowsze słownictwo polskie, Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa: <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/projekt.html>.*

Życzymy ciekawej lektury i inspiracji do pracy badawczej.

Redaktor naczelny „Językoznawstwa”
Grzegorz Majkowski